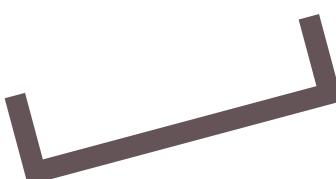

Izvještaj o barijerama u poslovanju
identifikovanim kroz kampanju

„Bez barijera. Da posao ne stoji!“

Mart 2016.

Sadržaj

Uvod **1**

Metodologija **2**

Identifikovane barijere i preporuke **4**

■ Finansijska ograničenja u pokretanju i vođenju biznisa **5**

■ Komplikovane i nejasne procedure **6**

■ Neadekvatna inspekcijska kontrola **7**

■ Neadekvatna zakonska regulativa **8**

■ Neefikasna administracija **11**

■ Ograničenja u poslovanju **12**

■ Siva ekonomija **13**

■ Visoke takse **13**

Zaključci **15**

Uvod

Izvještaj o barijerama u poslovanju identifikovanim kroz kampanju „Bez barijera! Da posao ne stoji“ pripremljen je u okviru projekta „Uprava po mjeri građana i biznisa“, koji Program Ujedinjenih nacija za razvoj (UNDP) sprovodi u saradnji sa Ministarstvom finansija, uz finansijsku podršku Britanske ambasade u Podgorici. Ideja za realizaciju projekta je osmišljena u saradnji sa Udruženjem komunikatora javnog sektora zemalja Jugoistočne Evrope (tzv. SEE COM-a), po ugledu na britanski „Red Tape Challenge“ projekat.

Svrha projekta je pokretanje javnog dijaloga putem kojeg će građani, poslovna zajednica, akademska zajednica, nevladine organizacije i ukupna zainteresovana javnost:

- ukazati na pretjeranu regulaciju, komplikovane i dugotrajne procedure u državnoj i lokalnoj administraciji, koje nanose nepotrebne troškove i oduzimaju dragocjeno vrijeme privrednim subjektima, i
- predložiti načine za unapređenje kvaliteta, efikasnosti i dostupnosti javnih usluga i stvaranje boljeg i stimulativnijeg poslovnog ambijenta.

U okviru projekta je uspostavljena online platforma www.bezbarijera.me, putem koje su privrednici od novembra 2015. do marta 2016. ukazivali na probleme sa kojima se susrijeću u poslovanju. Kroz ovu platformu, pružena je mogućnost zainteresovanim stranama sa iskustvom iz prve ruke da prepoznaju i prijave prepreke na koje nailaze prilikom pokretanja biznisa ili poslovanja, a sve u cilju identifikovanja i eliminisanja komplikovanih i dugotrajnih procedura, odnosno biznis barijera u javnoj upravi sa fokusom na lokalni nivo.

U ovom Izvještaju sumirane su identifikovane barijere i pripremljeni prijedlozi za reformu, kako bi se dali na razmatranje Savjetu za unapređenje poslovnog ambijenta, regulatornih i strukturnih reformi. Očekuje se da će Savjet i Vlada Crne Gore u okvirima svojih nadležnosti preporučiti realizaciju adekvatnih mjera. Krajnji cilj projekta je da Vlada Crne Gore, jedinice lokalne samouprave i druge nadležne institucije preduzmu konkretnе korake koji će, gdje je to moguće, eliminisati uočene nedostatke u regulativi i administrativnim procedurama.

Metodologija

S obzirom da je cilj projekta pokretanje javnog dijaloga i identifikovanje barijera koje postoje u svakodnevnom poslovanju na lokalnom nivou, u saradnji sa Unijom poslodavaca Crne Gore (UPCG) uspostavljeno je nekoliko kanala komunikacije sa biznis zajednicom, pri čemu se vodilo računa da „online“ i „offline“ komunikacija bude izbalansirana kako bi se omogućilo što šire učešće građana u ovom procesu.

Kao jedan od najefikasnijih mehanizama za neposrednu komunikaciju sa preduzetnicima i drugom zainteresovanom javnošću, uspostavljena je online platforma www.bezbarijera.me. Platforma je omogućila brzo, jednostavno i anonimno prijavljivanje barijera. Na svaku pojedinačnu prijavljenu barijeru, moderatori Miloš Vuković i Milika Mirković su podsticali dalji dijalog, pružali savjetodavnu podršku i podsticali korisnike da predlože adekvatna rješenja. Takođe, sam portal i aktivnosti tokom kampanje su promovisane putem tradicionalnih medija (štampnih, elektronskih i online), kao i putem društvenih mreža – Facebook i Twitter.

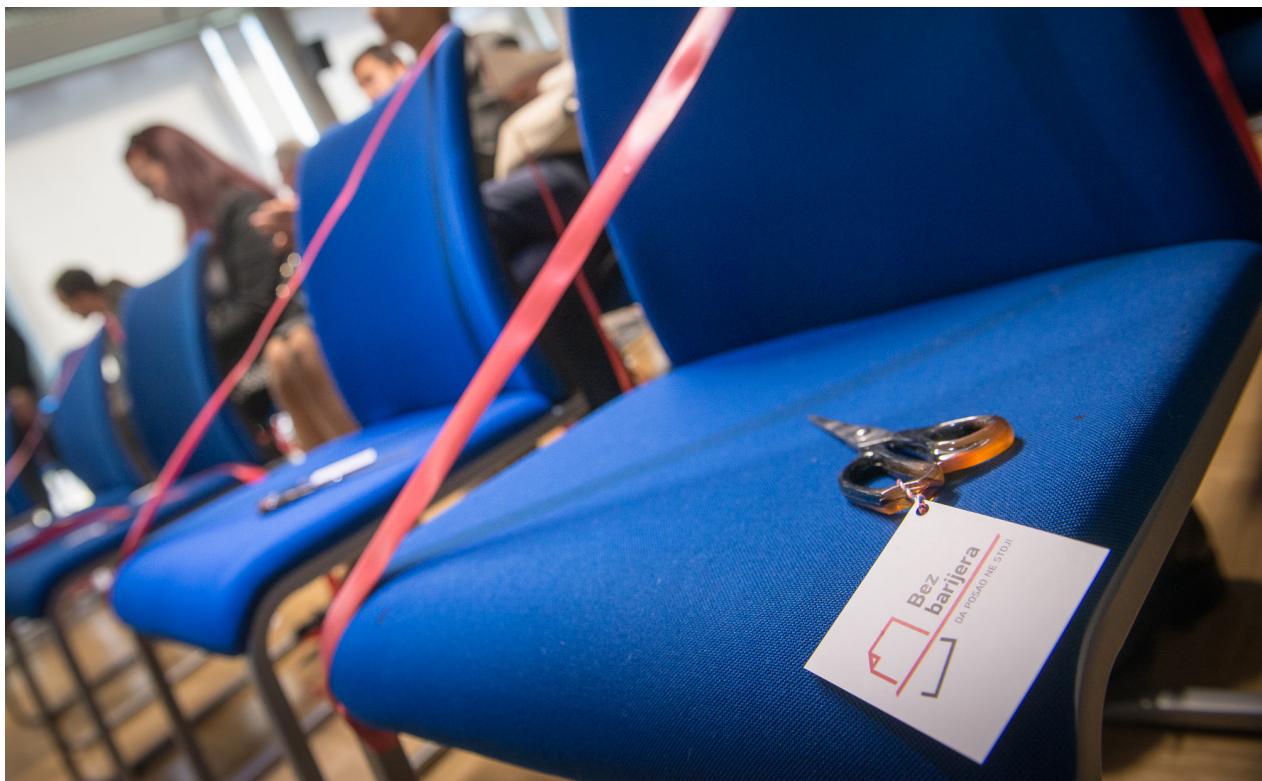

Imajući u vidu da je neophodno podstići interesovanje privrednika za dijalog na ovu temu, distribuirano je i 30.000 letaka, koji sadrže osnovne informacije o projektu i pružaju mogućnost direktnog prijavljivanja barijera. Pored toga što su leci distribuirani tokom promotivnih događaja, napravljene su i brendirane kutije koje su zajedno sa lecima i posterima postavljene na šest lokacija u Podgorici: Uprava za inspekcijske poslove (1), Privredni sud (1), Glavni grad Podgorica (4), kao i u svim filijalama Poreske uprave i u svim opštinama u Crnoj Gori. Barijere prijavljene putem letaka su naknadno prekucane i unešene na portal, i na taj način su uzete u razmatranje i u ovom Izvještaju.

Za potrebe kampanje, UPCG je kreirala kratak Upitnik o biznis barijerama na lokalnom nivou koji je sadržao dva pitanja – prvo zatvorenog, a drugo otvorenog tipa. UPCG je distribuciju Upitnika vršila jednom mjesечно e-mailom na preko 1.600 e-mail adresa privrednih subjekata i poslovnih

udruženja registrovanih u Crnoj Gori. Povratne informacije dobijene na ovaj način, kao i u redovnoj komunikaciji sa svojim članstvom (privredni subjekti), UPCG je postavljala na portal www.bezbarijera.me.

UPCG je u saradnji sa ostalim partnerima na projektu, kao i sa relevantnim lokalnim samoupravama, organizovala četiri okrugla stola za privrednike, i barijere prijavljene tokom okruglih stolova unijela na portal. Prvi okrugli sto je organizovan u sali hotela Podgorica u Podgorici, 14.12.2015. Okruglom stolu je prisustvovalo 28 učesnika: žene preduzetnice, predstavnici institucija (Direkcija za razvoj malih i srednjih preduzeća, Asocijacija poslovnih žena Crne Gore, UPCG, Investiciono razvojni fond Crne Gore, Zavod za zapošljavanje Crne Gore, Poreska uprava, Uprava za inspekcijske poslove), Britanska ambasada u Podgorici, Udruženje preduzetnica Crne Gore, dok su panelisti bili predstavnici Glavnog grada Podgorice, Opštine Tivat i Opštine Kolašin.

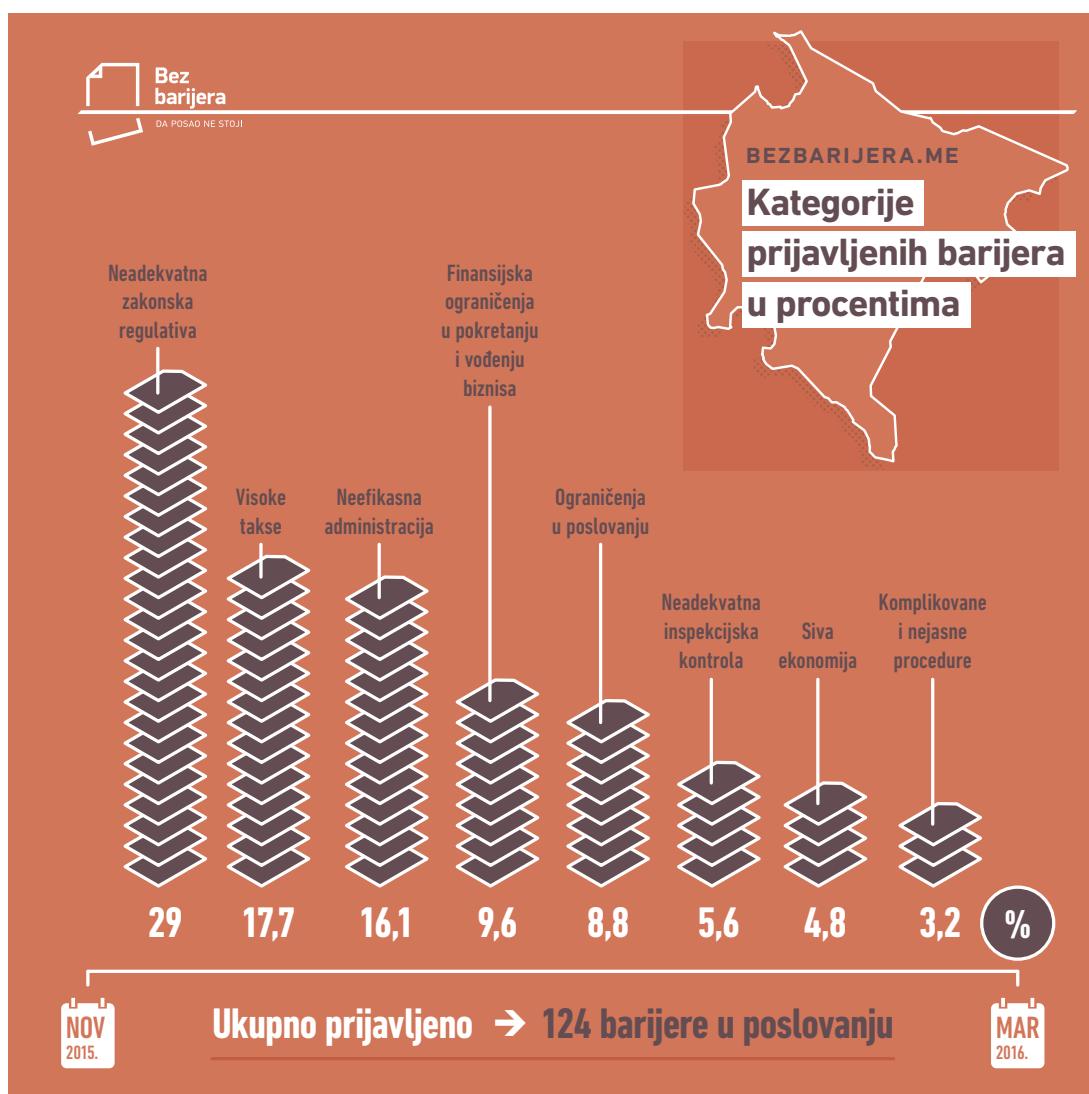
Drugi okrugli sto je organizovan u sali Skupštine opštine Bijelo Polje, 12.02.2016, kojem je prisustvovalo 17 učesnika: privrednici, predstavnici Opštine Bijelo Polje, Opštine Berane i Opštine Žabljak, Biznis centra Rožaje. Treći okrugli sto je organizovan u sali Opštine Bar, 25.02.2016, na kojem je učestvovalo 29 privrednika. Četvrti okrugli sto je organizovan u sali Skupštine opštine Kotor, 26.02.2016, na kojem je učestvovalo 12 privrednika.

Identifikovane barijere i preporuke

Ukupno je prijavljeno **124 barijera** (od čega su 45 barijera prijavile žene, a 79 muškarci) koje se mogu grupisati u osam kategorija:

• Finansijska ograničenja u pokretanju i vođenju biznisa	12
• Komplikovane i nejasne procedure	5
• Neadekvatna inspekcijska kontrola	7
• Neadekvatna zakonska regulativa	38
• Neefikasna administracija	21
• Ograničenja u poslovanju	12
• Siva ekonomija	7
• Visoke takse	22

Sve prijavljene barijere se mogu naći u tabeli u prilogu Izvještaja.

Finansijska ograničenja u pokretanju i vođenju biznisa

Finansijska ograničenja u pokretanju i vođenju biznisa predstavljaju jednu od učestalijih barijera za razvoj preduzetništva. U okviru ove kategorije, ukupno je prijavljeno **12 barijera** (3 muškarci, 8 žena). U prvom redu, preduzetnici se suočavaju sa problemom nedostatka novčanih sredstava za osnivanje firmi, gdje kao najveći problem prepoznaju visoke kamatne stope na kredite i nedostatak sredstava obezbjeđenja za dobijanje kredita (naročito u slučajevima žena preduzetnica i mladih koji žele da osnuju firme). Takođe, problem dobijanja kredita za otpočinjanje biznisa se odnosi na nemogućnost stavljanja objekta koji se nalazi u zoni nelegalizovane gradnje kao kolateral kod banke ili Investiciono-razvojnog fonda.

Pored ovog, početnici u biznisu se u velikom obimu suočavaju sa problemom finansiranja troškova u prvim godinama poslovanja. Prije svega, finansijske teškoće se odnose na redovno plaćanje poreza i doprinos, kao i računovodstvenih usluga, prije nego što je firma počela da ostvaruje profit.

Pored ograničenja na strani nedostatka novčanih sredstava za osnivanje i vođenje biznisa, nedostak nefinansijske podrške je takođe prisutna barijera u razvoju biznisa. To prije svega podrazumijeva stručne obuke, mentorstvo i savjetodavne usluge u vođenju biznisa.

Ograničenje u vođenju biznisa predstavlja i plaćanje PDV-a na carini prilikom uvoza robe, pri čemu se često vrijeme plaćanja poreskih obaveza ne poklapa sa vremenom naplate potraživanja od kupaca, jer se nerijetko roba prodaje na odloženo plaćanje. Zbog nedostatka novčanih sredstava, roba ostaje uskladištena na carini što utiče na poslovanje kompanija, naročito onih koje se bave uvozom kvarljive robe ili robe sa kraćim rokom trajanja. Takođe, barijera u vođenju biznisa se odnosi i na otežanu naplatu potraživanja, uprkos postojanju Zakona o rokovima izmirenja novčanih obaveza. S tim u vezi, nemogućnost naplate potraživanja vodi i finansijskim teškoćama u plaćanju obaveza preduzeća prema državi i zaposlenima.

U slučaju da bilo ko želi da otvorи firmu i da se bavi nekim poslom mora imati 3 do 4 hiljade eura unaprijed, ne uključujući porez.

Pod nefinansijskom podrškom podrazumijevam sistemsku podršku u vidu stručnih obuka, mentoringa, savjetodavnih usluga početnicima ili potencijalnim početnicima u biznisu. Ne završava se sve na razrađenom biznis planu, vec je vrlo često početnicima, pogotovo mladim ljudima, potrebna dodatna (besplatna!) savjetodavna podrška barem u prve dvije godine.

Preporuke:

- Razviti modalitete nefinansijske podrške početnicima u biznisu koja bi se sastojala u mentorskom radu i savjetodavnoj ulozi pri osnivanju i razvijanju firme (Zavod za zapošljavanje, lokalne samouprave, Ministarstvo ekonomije – Direkcija za razvoj malih i srednjih preduzeća, UPCG i Privredna komora);
- Oslobođiti početnike u biznisu plaćanja poreza i doprinosa za određeni vremenski period (Ministarstvo finansija – Poreska uprava);
- Zbog prepreka za dobijanje kredita od Investiciono razvojnog fonda (IRF) uslijed teškoća u obezbjeđivanju kolateralna, razmotriti mogućnosti drugih načina podrške biznisu putem objavljanja javnog poziva i selekcije biznis ideja koje bi bile finansirane, uz kontinuirano praćenje realizacije aktivnosti predviđenih biznis planom. Finansijska sredstva bi se obezbjeđivala u tranšama, po završetku aktivnosti. Ovakav vid selekcije i obezbjeđenja prilikom dodjele finansijskih sredstava za biznis ideje bi doprinio kvalitetu i većoj stopi uspješnosti ideja i projekta (Investiciono razvojni fond).

Komplikovane i nejasne procedure

Sekretariat za građevinarstvo ili neki drugi nadležni organ lokalne samouprave bi trebalo da na jednom prospektu (npr. flajeru) u najkraćim crtama predstavi redovnu i skraćenu proceduru za dobijanje građevinske ili urbanističke dozvole sa shemom aktivnosti, uz spisak neophodne dokumentacije koja je potrebna za dobijanje građevinske ili urbanističke dozvole. Na tom prospektu bi trebalo navesti i državne/lokalne organe sa adresama (mjesto, ulica i broj, sprat, kancelarija i sl.) kod kojih se neophodna dokumentacija dobija (kopija plana, list nepokretnosti, urbanističko tehnički uslovi, uvjerenje o formiranju građevinske parcele, mogućnosti i ograničenja uređenja prostora, geomehanika - stručna lica i ovlašćena preduzeća i sl.).

Veoma često ograničenje za razvoj poslovanja privredinicima predstavljaju komplikovane i nejasne procedure. U okviru kategorije „Komplikovane i nejasne procedure“, ukupno je prijavljeno **5 barijera** (4 muškarca, 1 žena). Privrednici su ukazali da različite procedure sa kojima se suočavaju tokom vođenja biznisa koje su prepuštene slobodnom tumačenju i interpretaciji organa koji vodi postupak ili organa koji izdaje različita dokumenta. U vezi sa tim, vlasnici biznisa su suočeni sa komplikovanim procesom izdavanja različitih dozvola, licenci i druge dokumentacije, koji karakteriše neujednačena praksa i različiti standardi u postupanju.

Pored navedenog, privrednici imaju obavezu plaćanja različitih taksi, pri čemu nijesu najjasniji uslovi i kriterijumi za definisanje visine pojedinih poreza i taksi na lokalnim nivou (primjer: Bijelo Polje – porez na imovinu, taksa za pristup objektima sa opštinskih puteva).

Da su komplikovane i nejasne procedure značajna biznis barijera ukazuju i knjiga evidencije trgovine/usluga. Naime, problem postoji prilikom evidencije prodaje u knjigu evidencije trgovine/usluga, jer svaki kupac ima drugačiju cijenu artikla u zavisnosti od raznih parameta-

ra, ugovora i sl. koje firme primjenjuju. Prilikom evidentiranja prodaje robe na popust, potrebno je unošenje niveličije za određenu količinu proizvoda koji su prodati izvan cjenovnika. Zbog postojanja ovakvih procedura, poslovanje je usporeno, jer je veoma teško imati tačne podatke u pisanoj formi, a softverski paketi u kojima se evidentira prodaja koriste komplikovane algoritme što dodatno usporava rad.

Preporuke

- Pojednostaviti proces izdavanja različitih dokumenata i pružanja informacija privrednicima uspostavljanjem službe za kontakt sa privrednicima u jedinicama lokalnih samouprava, kao i izrada relevantnih informativnih brošura (sve jedinice lokalne samouprave).

Nejasni su uslovi i kriterijumi za definisanje visine pojedinih poreza i taksi u opštini Bijelo Polje (npr. porez na imovinu, taksa za pristup objektima sa opštinskim putevima...). U isto vrijeme, nejasno je koje uslove treba da zadovolji privrednik da bi se oslobođio komunalija ili dobio bilo kakav stimulans ukoliko uredno izmiruje poreske obaveze.

Neadekvatna inspekcijska kontrola

Veliki broj kompanija se suočava sa neadekvatnom inspekcijskom kontrolom koja često predstavlja značajno ograničenje u poslovanju. Ukupno je prijavljeno **7 barijera** (6 muškarci, 1 žena). S tim u vezi, problemi sa kojima se privrednici suočavaju su inspekcijske kontrole nad onima koji su najuredniji u plaćanju poreskih i drugih obaveza, dok je kontrola inspekcijskih organa često izostala kod kompanija koje poslju u zoni sive ekonomije. To ukazuje i na dodatni problem selektivne primjene inspekcijske kontrole, naročito tokom ljetnje sezone.

Situacija da inspektor donose rješenja koja nisu u skladu sa zakonom, da se takva rješenja u dugim postupcima pred nadležnim organima ponište, a da privrednici zbog toga pretrpe štetu. Odgovornost postupajućih inspektora dovodi se u pitanje, kao i organa u kojima ti inspektori rade, jer do sada nije evidentno da je iko snosio odgovornost.

Pored nevedenog, visina kazni koje propisuju inspekcijski organi prilikom kontrole su visoke i nijesu u srazmjeri sa veličinom privrednog društva ni težini prekršaja, što predstavlja značajna finansijska ograničenja u poslovanju, naročito malih kompanija. U vezi sa tim, inspekcijski organi ne djeluju preventivno, kako bi ukazali na greške i nepravilnosti uz definisanje roka za otklanjanje istih, već su u najvećem broju slučajeva orijentisani na izricanje kazni. Na taj način se krše osnovna načela Zakona o inspekcijskom nadzoru, prije svega načelo preventivnosti koje podrazumijeva preduzimanje upravnih mjera kada se preventivnom funkcijom ne može obezbijediti svrha i cilj nadzora, kao i načelo srazmjernosti.

Inspekcije bi prije svega trebalo da djeluju preventivno, npr. da se prilikom prve posjete preduzeću ukaže na eventualne nepravilnosti i ostavi rok za otklanjanje istih, a kazna izriče tek u slučaju da one ne budu otklonjene prilikom naredne posjete.

Treba napomenuti da je značajna barijera privrednicima česta inspekcijska kontrola, koja najviše ugrožava poslovanje trgovinskim i ugostiteljskim radnjama u doba turističke sezone. Naime, prilikom inspekcijske kontrole blokiran je rad firme, što značajno utiče na poslovanje.

Budući da smo bili svjedoci različitog tumačenja zakonskih odredbi od strane različitih inspektora, ovlašćenih službenika, bilo bi dobro da Uprava za inspekcijske poslove (poput Poreske uprave koja je jedan veoma pozitivan primjer, a koja čak ima i svoj Call centar) na svojoj web stranici ima sekciju „Najčešća pitanja i odgovori”, pa bi privredni subjekti na najlakši i najbrži način bili pobliže upoznati sa svojim obavezama, ukoliko postoe neke nedoumice.

Naime, nije novost da inspektor putnicima u autobusu traži pasoš, kao i da ide u kontrolu prerusen na način da umjesto uniforme nosi slamanati šešir, bermude i slično.

Raditi na poštovanju odredbi Zakona o sprečavanju nelegalnog poslovanja. Utisak je da se primjena njegovih normi sprovodi samo na privrednike koji legalno posluju, a ne i na one koje poslju nelegalno. To se najjasnije vidi prilikom reklamiranja proizvoda i usluga u potpuno sivoj zoni, iako Zakon precizno uređuje taj dio problema.

Takođe, privrednici se u toku poslovanja suočavaju i sa drugim problemima koji se vezuju za inspekcijski nadzor. Problemi se sastoje u doноšenju različitih rješenja od strane inspekcijskih organa (službenika) koja nijesu u skladu sa zakonom, i koja budu poništena pred nadležnim organima. Takve situacije dovode do određenih troškova kod privrednih subjekata, pri čemu se ne razmatra odgovornost inspektora koji je donio takvo rješenje, kao ni organa u kojima inspektori rade.

Preporuke

- Ustanoviti kodeks, odnosno pravila ponašanja i ovlašćenja inspektora (Ministarstvo ekonomije – Uprava za inspekcijske poslove i Poreska uprava);
- Unaprijediti vebajt Uprave za inspekcijske poslove sa stranicom „Najčešća pitanja i odgovori“ (Uprava za inspekcijske poslove i Poreska uprava).
- Revidirati kaznenu politiku u smislu preventivnog djelovanja, smanjenja kazni i progresivnog kažnjavanja za povratnike (Uprava za inspekcijske poslove i Poreska uprava);

Neadekvatna zakonska regulativa

Najveći broj prijavljenih barijera se odnosi na neadekvatnu zakonsku regulativu. Ukupan broj prijavljenih barijera u okviru ove kategorije je **38** (23 muškarci, 15 žene). S tim u vezi, najveći broj ograničenja poslovanja se odnosi na Zakon o strancima i Zakon o javnim nabavkama.

Pored činjenice da su procedure za dostavljanje dokumentacije za ponuđaće komplikovane i nejasne, prisutan je i problem favorizovanja određenih firmi u postupcima javnih nabavki. Isto tako, veliku barijeru u okviru Zakona o javnim nabavkama predstavlja taksa od 1% od procijenjene vrijednosti, koju ponuđači moraju da plate u slučaju podnošenja žalbe na postupak javne nabavke. Plaćanje ove takse predstavlja značajnu barijeru za male kompanije.

Da određene odredbe Zakona o javnim nabavkama (tj. posljednje izmjeđe ovog Zakona) predstavljaju biznis barijere ukazuje i činjenica da su privredna društva koja se bave komercijalnom djelatnošću, kod kojih se država ili lokalna uprava pojavljuju kao osnivači ili vlasnici u određenom procentu, uvrštena u red obveznika postupka javnih nabavki. Ovakve odredbe predstavljaju veliki problem za tu grupu privrednih subjekata, jer usporavaju rad preduzeća, a nerijetko i blokira poslovanje.

Sa druge strane, važno ograničenje za razvoj biznisa predstavlja i Zakon o strancima. Privrednici su prijavili biznis barijere koje se prije svega odnose na produženje boravka stranaca, kvote i trajanje radne dozvole za strance. Pored zakonskih barijera, neusklađenost sa drugim zakonima i propisima (na primjer: Zakon o stranim investicijama) i međuinstitucionalna saradnja (Ministarstvo unutrašnjih poslova i Ministarstvo rada i socijalnog staranja) otežavaju poslovanje privrednih subjekata. S tim u vezi, ograničeno trajanje boravka stranaca koji su vlasnici nepokretnosti u Crnoj Gori uskraćuje mogućnost korišćenja njihove imovine i potencijalno pokretanje biznisa. Postoje i problemi zapošljavanja stranaca, jer na tržištu rada ne postoji adekvatna ponuda domaće radne snage.

Pored navedenih, uslijed izmjena propisa i regulative kojom je ukinut privredni sud u Bijelom Polju i uspostavljanjem jednog privrenog suda sa sjedištem u Podgorici koji ima nadležnost na teritoriji čitave države, privrednici iz sjevernog regiona su izloženi dodatnim troškovima rješavanja sporova, zbog odlaska u Podgoricu.

Regulativa u oblasti uvoza prehrambenih proizvoda životinjskog porijekla predstavlja jednu od prijavljenih biznis barijera. Naime, da bi se realizovao uvoz prehrambenih proizvoda, potrebno je dobiti saglasnost od Veterinarske uprave, po čijem rješenju se odobrava uvoz, a period važenja rješenja je tri mjeseca. Pored finansijskih izdataka koji su visoki na nivou jedne godine, prisutne su i administrativne barijere koje se ogledaju u papirologiji i procedurama za izdavanje rješenja.

Za određene poslodavce kvotni sistem pri zapošljavanju lica sa invaliditetom predstavlja ograničenje biznisa. Naime, Zakonom o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba sa invaliditetom propisan je kvotni sistem zapošljavanja istih, što za posljedicu ima dodatne troškove na ime uplate doprinosa u slučaju da poslodavac ne zaposli lice sa invaliditetom.

Privrednici su ukazali i na dug rok izdavanja različitih dozvola (dozvola za rad objekta, urbanističko-tehničkih uslova i sl.). Pored toga što izdavanje urbanističko-tehničkih uslova zakonski traje 60 dana, na isto se čeka duže od zakonski propisanog roka, što za posljedicu ima odlaganje započetih projekata i poslovnih aktivnosti.

Naročito prepoznat problem kod vlasnika malih biznisa je interkompanijski dug i međusobna naplata potraživanja, koja ograničava razvoj biznisa uslijed neadekvatne regulative u ovom polju. S druge strane,

Dužina rokova na koje se izdaju dozvole za rad i boravak stranaca je kratka i zahtjeva iznova proceduru za njeno produženje.

Cijeli sjever je oštećen ukidanjem Privrednog suda u Bijelom Polju, jer su privrednici izloženi višim trokovima, gubljenju vremena, odlasku u Podgoricu kako bi rješavali svoje sporove.

Za uvoz prehrambenih proizvoda životinjskog porijekla (suhomesnati proizvodi, mljeko, sirevi...) potrebno je pribaviti saglasnost od Veterinarske uprave po čijem rješenju se odobrava uvoz za traženi objekat, a koje vrijedi samo tri mjeseca i čije izdavanje košta 100 eura, tako da za samo jednog dobavljača godišnje se mora izdvajati 400 eura i mnogo dokumentacije 4 puta godišnje. Pošto rješenje u svakom momentu može da se stavi van snage, ako se u tom objektu pojavi neki problem, nema potrebe da važi samo tri mjeseca jer i u drugim državama je važnost pola godine ili godinu dana.

Smatram da su propisane kvote za zapošljavanje previsoke u odnosu na broj zapošljivih lica sa invaliditetom, a da je, s druge strane, doprinos koji poslodavci plaćaju prezahtjevan. Svjedoci smo da se svake godine od sredstava priključenih u Fondu za profesionalnu rehabilitaciju lica sa invaliditetom samo jedan mali dio usmjeri u svrhu kojoj su namijenjena.

privredni subjekti se nalaze u teškoćama neusklađenih tokova naplate potraživanja i plaćanja poreskih i drugih obaveza. Na neadekvatnu regulativu, privrednici su ukazali u oblasti definisanja biznis zona. Problem je prepoznat i u tome što su pojedine biznis zone proglašene od strane lokalnih samouprava (primjer: Bijelo Polje), a iste ne zadovoljavaju uslove da budu proglašene za zone od strateškog značaja.

Plaćanje kazni za prekršaje načinjene od strane zaposlenih vrši poslodavac što može dovesti i do blokade računa. Načinjeni prekršaji (npr. prekoračenje brzine, vožnja u pijanom stanju i sl.) nevezani su za obavljanje poslova i zadatka predviđenih opisom radnog mesta. Česta situacija je da taj radnik više nije zaposlen kod istog poslodavca.

Takođe, prijavljene barijere se vezuju i za Zakon o sprečavanju nelegalnog poslovanja i Uredbu o podsticanju direktnih investicija, koja propisuje stroge kriterijume za domaće investitore, kao i Odluke o naknadi za komunalno opremanje građevinskog zemljišta (naknade za privremene i stalne objekte u opštini Nikšić). Isto tako, odredbe Zakona o procjeni uticaja na životnu sredinu, kojima je predviđen postupak izrade eleborata o procjeni uticaja na životnu sredinu po fazama, utiču na dodatno produženje vremena za dobijanje saglasnosti na projekat, što posledično utiče na produženje rokova za izdavanje građevinske dozvole. Propisi iz oblasti planiranja i uređenja prostora, kao i turizma se često mijenjaju, čime se stvara pravna nesigurnost u toj oblasti. Takođe, donošenje novog Zakona o upravnom postupku je uticalo na izmjenu velikog broja propisa kako bi se zakon implementirao, što utiče na pravnu nesigurnost i probleme u njegovoj primjeni.

Preporuke

- Razmotriti skraćenje rokova utvrđenih članovima od 20 do 24 Zakona o procjeni uticaja na životnu sredinu, i na taj način skratiti proceduru za dobijanje saglasnosti na elaborat o procjeni uticaja na životnu sredinu, što bi omogućilo da se građevinska dozvola pribavi u kraćim rokovima (Ministarstvo održivog razvoja i turizma);
- Smanjiti ili eliminisati takse za žalbe na postupak javnih nabavki i razmotriti mogućnost pojednostavljivanja postupka u slučaju komercijalnih djelatnosti (Ministarstvo finansija);
- Razmotriti izmjene Zakona o strancima kada su u pitanju produženje boravka stranaca, kvote i trajanje radne dozvole za strance (Ministarstvo unutrašnjih poslova).
- Producenje važenja rješenja od strane veterinarske uprave za uvoz prehrambenih proizvoda sa tri na dvanaest mjeseci u cilju smanjenja troškova i pojednostavljenja procedura (Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja – Veterinarska uprava);
- Unaprijediti regulativu i procedure u cilju pospješivanja međusobne naplate potraživanja, tako što će trgovinski lanci platiti potraživanja domaćim poljoprivrednim proizvođačima u roku od 30 dana (Ministarstvo finansija i Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja);

- Razmotriti mogućnost da preduće do 10 zaposlenih ne plaćaju doprinos za rehabilitaciju lica sa invaliditetom (Ministarstvo rada i socijalnog staranja).

Neefikasna administracija

U kategoriji „Neefikasna administracija“ prijavljeno je **21 barijera** (15 muškarci, 6 žene). Građani su prijavljivali sporost u odgovaranju lokalne administracije na njihove zahtjeve. S tim u vezi, naglasili su nedostatak stručnog kadra u lokalnim administracijama kao barijeru sa jedne strane, ali i konstatovali prevelik broj zaposlenih u državnoj administraciji sa druge strane. Primijetili su i da postoji selektivan tretman investitora, kao i centralizacija kojom se onemogućava samostalnost lokalne administracije. Zanimljivo je da imamo evidentnu nepovezanost elektronskih baza podataka institucija, koja usporava efikasnost. Našim građanima zasmetale su i pojave nedostavljanja računa na osnovu kojih se pokreću izvršenja, nehigijenski uslovi u građovima u ljetnjim mjesecima kao i politika naplate boravišnih taksi. Na kraju, u sklopu ove kategorije, problem su i česte izmjene propisa.

Preporuke

- Poreska uprava bi trebalo da unaprijedi softver kako bi se omogućio besplatan uvid u analitičke kartice (Ministarstvo finansija – Poreska uprava)
- Povezati portal eUprava sa Centralnim registrom privrednih subjekata (Ministarstvo za informaciono društvo i Ministarstvo finansija – Poreska uprava)
- Umrežiti elektronske baze podataka različitih institucija, poput Poreske uprave i Fonda PIO na nacionalnom i lokalnom nivou (Ministarstvo za informaciono društvo, Ministarstvo finansija – Poreska uprava i ostale nadležne institucije);
- Unaprijediti sistem rješavanja na upite građana i privrede u skladu sa rokovima predviđenim propisima, sa uspostavljenim odgovornostima – razmotriti uvođenje elektronske arhive, ili elektronskog upravljanja (svi organi državne uprave); i
- Uvesti programe za stručno ospozobljavanje zaposlenih u državnoj administraciji kako bi odgovorili potrebama privrede (Uprava za kadrove u saradnji sa UPCG i Privrednom komorom).

Portal eUprave nudi mogućnost predaje onlajn zahtjeva za registraciju privrednih subjekata. Međutim, nakon podnošenja zahtjeva (za koji sam elektronskim putem dobila redni broj/šifru), isti nikada nije bio obrađen, a kao podnositelj zahtjeva nikada nisam dobila bilo kakvo obavještenje u vezi sa pomenutim. Nakon Zakonom propisanog roka u vezi sa osnivanjem DOO, obratila sam se CRPS-u da provjerim da li je firma registrovana. Oni nisu znali o čemu govorim i rekli su mi da registraciju nije moguće odraditi putem Interneta već direktno kod njih. Kompletну proceduru sam ponovo morala da odradim u papirnoj formi. Konačno, nakon MJESEC dana, dobila sam Rješenje o registraciji bez ikakvog obrazloženja šta se dogodilo sa onlajn prijavom.

Zašto portal Poreske uprave ne nudi uvid u analitičke kartice obveznika već plaćamo 5 € štampanje da bi proverili da li je Poreska nešto rasknjižila?

Neumreženost elektronskih baza podataka različitih institucija (npr. Poreske uprave i Fonda PIO) otežava i usporava administrativne procedure, a privrednici su često prinuđeni da jednoj instituciji podnose i dokumenta koja moraju pribaviti od druge institucije (umjesto da prva institucija pribavi ta dokumenta od druge po službenoj dužnosti). Privrednici na ovaj način gube i vrijeme i novac.

Ograničenja u poslovanju

Da bi podigli kredit kod IRF-a, moraju poslovati (?) kraće od 12 mjeseci, i pritom uredno izmiriti poreske obaveze!!! Da se ne zavaravamo, ovo nije adekvatna podrška za početnike u biznisu! Početnicima u biznisu treba da se omogući da razviju svoj biznis, kroz nefinansijsku i finansijsku podršku. Kroz mentorstvo, obuke, smanjene (ili u potpunosti eliminisane) poreze, određenu infrastrukturu (biznis inkubatore npr.) ukoliko su u pitanju biznisi orijentisani na IT.

U kategoriji „Ograničenja u poslovanju“ prijavljeno je **12 barijera** (7 muškarci, 5 žene). Građani su konstatovali da ambijent za start up kompanije nije povoljan, uz nepostojanje podsticajnih mjera za mala i srednja preduzeća. Kao i na javnim raspravama, naveli su da postoji velika hajka na poslodavce koja ih ne motiviše da nastave investicije, kao i problematika placanja PDV-a nakon ispostavljenе fakture. Evidentirali smo i barijere koje su tiču sudstva: sporost sudske administracije za naplatu potraživanja i neujednačena sudska praksa. Kao barijeru za usporavanje investicija u industriju navedena je nedovoljno razvijena infrastruktura EPCG na sjeveru koja onemogućava razvoj industrije.

Preporuke

Problem neujednačene sudske prake, odnosno rješavanje u istim ili sličnim pravnim situacijama na potpuno drugačiji način čak i od sudske u okviru istog suda. Postavlja se pitanje da li se radi o nestručnosti ili čak o postojanju koruptivnih radnji.

- Izmijeniti zakonske propise na način da se PDV plaća po naplati, a ne po fakturisanju za preduzeća koja imaju godišnji prihod ispod 150.000 EUR (Ministarstvo finansija – Poreska uprava);
- Uticati na predstavnike sindikata u smislu promocije pozitivnih primjera poslodavaca zdravih preduzeća (sindikalne organizacije);
- Ubrzati sudske procese u naplati potraživanja (Ministarstvo pravde);
- Unaprijediti kvalitet snabdjevenosti električne energije za potrebe industrije na sjeveru (EPCG);

Početna percepcija sindikalnih organizacija i državnih organa da su svi poslodavci „kriminalci“, i opšta hajka koja se vodi prema poslodavcima što stvara negativnu sliku u javnosti. Takođe percepcijom su naročito pogodene kompanije koje posluju u skladu sa zakonom i poštuju prava zaposlenih.

Naša kompanija se bavi drvopregradom u opštini Bijelo Polje. Već godinama kuburimo sa problemom niskog napona koji jednostavno nije dovoljan za funkcioniranje mašina. Nekoliko puta smo se obracali Elektroprivredi i Opštini za rješavanje ovog problema, ali bezuspješno.

Siva ekonomija

U kategoriji „Siva ekonomija“ prijavljeno je **7 barijera** (5 muškarci, 2 žene). U okviru ove važne kategorije, privrednici su ukazali na selektivan pristup inspekcijskih organa i nelojalnu konkurenčiju. Možemo konstatovati da postoji veliki broj neregistrovanih lica koja obavljaju privrednu djelatnost, dok inspekcija ne posjećuje neregistrovane preduzetnike. Na kraju, postoji sivo tržiste fizičkih lica koje pripremaju biznis planove, a koja ne plaćaju poreze.

Nelojalna konkurenčija je veliki problem za sve registrovane firme u Crnoj Gori. Dodatna otežavajuća okolnost je ta što inspekcijski organi ne posjećuju neregistrovane firme, pa iste nesmetano rade, dok se firmama koje posluju legalno nameće i previše finansijskih obaveza prema državi i lokalnoj samoupravi.

Preporuke

- Izmijeniti Zakon o inspekcijskom nadzoru u smislu da se omogući inspekcijskim organima da suzbijaju pojavu neregistrovanih lica koji se bave privrednom djelatnošću (Ministarstvo ekonomije – Uprava za inspekcijske poslove).

Potrebno je napraviti spisak ovlašćenih kompanija koje mogu da rade biznis planove za banke i ostale subjekte, slično kao kod ovlašćenih procjenjivaca.

Visoke takse

U kategoriji Visoke takse prijavljene su **22 barijera** (15 muškarci, 7 žene), uključujući primjedbe na iznos taksi za:

- pristupne puteve,
- naplatu reklame na izlogu,
- na muziku,
- takse na frižidere,
- takse na stolove,
- izložbene panoe,
- cjenovnik Morskog dobra za privremene objekte na Adi Bojani,
- upotrebu duvanskih proizvoda u ugostiteljskim objektima,
- držanje brenti, gatera i cirkulara,
- kontrolu broda na sidrištu,
- Visoki članski doprinosi turističkim organizacijama koji zauzvrat malo rade na promociji grada,
- uvećana taksa za troškove stečajnog postupka,
- uvećana turistička taksa u Baru,
- povećanje stope poreza na nepokretnosti,
- povećanje takse Short pass (dozvola za kretanje članova posade broda),

U Opštini Bar privrednik plaća 1% naknade za regionalni vodovod u situaciji kada voda ne stiže do tih privrednih subjekata.

Jedna od niza barijera je opštinska taksa za držanje brenti, gatera i cirkulara, to se odnosi na drvo-prerađivače. Samo ako u svom proizvodnom pogonu posjeduješ jednu od tih mašina podliježeš taksi koja se kreće od 80, 50, 10 eura mjesečno.

Visoki članski doprinosi turističkim organizacijama, a nezavidni rezultati i promocija opštine kao turističke destinacije. Utvrđeni iznosi plaćaju se tokom cijele godine iako se zna da turistička sezona i period za ostvarivanje prihoda od ugostiteljstva traje svega par mjeseci. Taj problem je u većini opština, a posebno je osjetan na sjeveru (npr. Bijelo Polje nije prepoznato kao turistička destinacija).

Takse za stečaj su odnedavno podignute sa 260€ na 560€.

Visina i broj fiskalnih/parafiskalnih nameta na nivou lokalne samouprave (u ovom konkretnom slučaju, radi se o Opštini Podgorica) takse za korišćenje prilaznih puteva naplaćuju se svakom maloprodajnom objektu koliko god da ih posluje u okviru firme, komunalne takse za reklame, takse za izložbene panoe, visina računa i za Čistoću i deponiju i sl.

- visoke naknade za bazne stanice,
- Plaćanje takse za regionalni vodovod iako voda ne stiže do privrednih subjekata.

Dodatno, konstatovan je visoki PDV na osnovne životne namirnice kao i visoka stopa PDV-a za turističku privredu.

Preporuke

- Pažljivo razmortiti svaku taksu i donijeti odluku o eventualnim sniženjima i ukidanjima (lokalne samouprave, Ministarstvo finansija – Poreska uprava);
- Kada je u pitanju taksa za troškove stečajnog postupka razmoriti uvođenje različitih iznosa za takse kada stečaj uvode drugi povjerioci (manji iznos), i kada stečaj uvodi osnivač (veći iznos) (Ministarstvo ekonomije);
- Pažljivo razmotriti politiku PDV-a za osnovne namirnice i turističku privredu (Ministarstvo finansija – Poreska uprava).

Zaključci

Zakoni, pravila, uredbe i propisi su neophodna stvar. Oni štite potrošače, poslodavce i zaposlene, ali i cjelokupno uređenje, pomažući izgradnju boljeg i pravednijeg društva. Iako im je to primarna svrha, isti ti propisi, zajedno sa institucijama i inspekcijsima, godinama se usložnjavaju, što može izuzetno štetiti biznisima i naškoditi crnogorskoj ekonomiji. Građani često odustaju od svojih biznis ideja kada se suoče sa nizom propisa koji ih sprečavaju da ih sprovedu u djelo ili da efikasno funkcionišu. Najbolji način da se spriječi ovakav trend u poslovanju je da se pruži šansa ljudima da sami pronađu najbolje rješenje za izazove sa kojima se suočavaju u svakodnevnom radu.

Kroz dijalog koji je pokrenut sa građanima, željeli smo da unaprijedimo kvalitet i efikasnost javnih usluga. Mogućnost da zajedno sa građanima pojednostavimo procedure na lokalnom i državnom nivou nas ohrabruje da istrajemo u svom naumu da izgradimo bolji i efikasniji poslovni ambijent u našoj zemlji. Svjesni smo da postoji niz barijera, koje trenutno stoje na putu započinjanja i razvoja biznisa, a koje se mogu ukloniti. Javna diskusija pokrenuta na portalu je ukazala državnoj i lokalnoj administraciji na probleme sa kojima se građani i biznisi svakodnevno susreću u poslovnom svijetu. Na taj način se, zahvaljujući građanskom aktivizmu, kreira uprava po mjeri građana i biznisa.

Tokom okruglih stolova sa privrednicima u Bijelom Polju, Baru i Kotoru, od pojedinih privrednika smo čuli da je to ujedno bila i prva prilika za njih da razgovaraju sa predstavnicima lokalne uprave o problemima sa kojima se susreću u poslovanju. Stoga bi jedna od ključnih preporuka bila da se slični događaji organizuju u svim jedinicama lokalne samouprave makar jednom godišnje. Ta i ostale preporuke sa identifikovanim nadležnim institucijama se mogu naći u tabeli ispod:

Preporuka	Nadležna institucija
1. Lokalne samuprave bi trebalo bar jednom godišnje da organizuju sastanke sa privrednicima i zajednički razmotre mogućnosti za uklanjanje biznis barijera i unapređenje poslovnog ambijenta	Sve lokalne samouprave
2. Razviti modalitete nefinansijske podrške početnicima u biznisu koja bi se sastojala u mentorskom radu i savjetodavnoj ulozi pri osnivanju i razvijanju firme	Zavod za zapošljavanje, lokalne samouprave, Ministarstvo ekonomije - Direkcija za razvoj malih i srednjih preduzeća, UPCG, Privredna komora
3. Oslobođiti početnike u biznisu plaćanja poreza i doprinosa za određeni vremenski period	Ministarstvo finansija – Poreska uprava
4. Zbog prepreka za dobijanje kredita od Investiciono razvojnog fonda (IRF) uslijed teškoća u obezbeđivanju kolateralra, razmotriti mogućnosti drugih načina podrške biznisu putem objavljivanja javnog poziva i selekcije biznis ideja koje bi bile finansirane, uz kontinuirano praćenje realizacije aktivnosti predviđenih biznis planom. Finansijska sredstva bi se obezbjedivala u tranšama, po završetku aktivnosti. Ovakav vid selekcije i obezbeđenja prilikom dodjele finansijske sredstava za biznis ideje bi doprinio kvalitetu i većoj stopi uspješnosti ideja i projekta	Investiciono razvojni fond
5. Pojednostaviti proces izdavanja različitih dokumenata i pružanja informacija privrednicima uspostavljanjem službe za kontakt sa privrednicima u jedinicama lokalnih samouprava	Sve jedinice lokalne samouprave
6. Ustanoviti kodeks, odnosno pravila ponašanja i ovlašćenja inspektora	Ministarstvo ekonomije – Uprava za inspekcijski nadzor i Poreska uprava
7. Unaprijediti vebšajt Uprave za inspekcijske poslove sa stranicom „Najčešća pitanja i odgovori“	Uprava za inspekcijske poslove i Poreska uprava
8. Revidirati kaznenu politiku u smislu smanjenja kazni i progresivnog kažnjavanja za povratnike	Uprava za inspekcijske poslove i Poreska uprava
9. Razmotriti skraćenje rokova utvrđenih članovima od 20 do 24 Zakona o procjeni uticaja na životnu sredinu, i na taj način skратi procedura za dobijanje saglasnosti na elaborat o procjeni uticaja na životnu sredinu, što bi omogućilo da se građevinska dozvola pribavi u kraćim rokovima	Ministarstvo održivog razvoja i turizma
10. Smanjiti ili eliminisati takse za žalbe na postupak javnih nabavki i razmotriti mogućnost pojednostavljinjanja postupka u slučaju komercijalnih djelatnosti	Ministarstvo finansija
11. Razmotriti izmjene Zakona o strancima kada su u pitanju produženje boravka stranaca, kvote i trajanje radne dozvole za strance.	Ministarstvo unutrašnjih poslova
12. Producenje važenja rješenja od strane veterinarske uprave za uvoz prehrambenih proizvoda sa tri na dvanaest mjeseci u cilju smanjenja troškova i pojednostavljenja procedura	Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja – Veterinarska uprava
13. Unaprijediti regulativu i procedure u cilju pospešivanja međusobne naplate potraživanja, tako što će trgovinski lanci platiti potraživanja domaćim poljoprivrednim proizvođačima u roku od 30 dana	Ministarstvo finansija i Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja
14. Razmotriti mogućnost da preduzeća do 10 zaposlenih ne plaćaju doprinos za rehabilitaciju lica sa invaliditetom	Ministarstvo rada i socijalnog staranja
15. Poreska uprava bi trebalo da unaprijedi softver kako bi se omogućio besplatan uvid u analitičke kartice	Ministarstvo finansija – Poreska uprava
16. Povezati portal eUprava sa Centralnim registrom privrednih subjekata	Ministarstvo za informaciono društvo i Ministarstvo finansija – Poreska uprava
17. Umrežiti elektronske baze podataka različitih institucija, poput Poreske uprave i Fonda PIO na nacionalnom i lokalnom nivou	Ministarstvo za informaciono društvo, Ministarstvo finansija – Poreska uprava i ostale nadležne institucije

Preporuka	Nadležna institucija
18. Unaprijediti sistem rješavanja na upite građana i privrede u skladu sa rokovima predviđenim propisima, sa uspostavljenim odgovornostima – razmotriti uvođenje elektronske arhive, ili elektronskog upravljanja	Svi organi državne uprave
19. Uvesti programe za stručno osposobljavanje i jačanje kapaciteta zaposlenih u državnoj i lokalnoj administraciji kako bi odgovorili potrebama privrede	Uprava za kadrove u saradnji sa UPCG i Privrednom komorom
20. Izmijeniti zakonske propise na način da se PDV plaća po naplati, a ne po fakturisanju za preduzeća koja imaju godišnji prihod ispod 150.000 EUR	Ministarstvo finansija – Poreska uprava
21. Uticati na predstavnike sindikata u smislu promocije pozitivnih primjera poslodavaca zdravih preduzeća	sindikalne organizacije
22. Ubrzati sudske procese u naplati potraživanja	Ministarstvo pravde
23. Unaprijediti kvalitet snabdjevenosti električne energije za potrebe industrije na sjeveru	EPCG
24. Izmijeniti Zakon o inspekcijskom nadzoru u smislu da se omogući inspekcijskim organima da suzbijaju pojavu neregistrovanih lica koji se bave privrednom djelatnošću	Ministarstvo ekonomije – Uprava za inspekcijske poslove
25. Pažljivo razmotriti svaku od navedenih taksi i donijeti odluku o eventualnim sniženjima i ukidanjima: → za pristupne puteve, → za naplatu reklame na izlogu, → na muziku, → takse na frižidere, → takse na stolove, → za izložbene panoe, → cjenovnik Morskog dobra za privremene objekte na Adi Bojani, → upotrebu duvanskih proizvoda u ugostiteljskim objektima, → držanje brenti, gatera i cirkulara, → kontrolu broda na sidrištu, → Visoki članski doprinosi turističkim organizacijama koji zauzvrat malo rade na promociji grada, → uvećana taksa za troškove stečajnog postupka, → uvećana turistička taksa u Baru, → povećanje stope poreza na nepokretnosti, → povećanje takse Short pass (dozvola za kretanje članova posade broda), → visoke naknade za bazne stanice, → plaćanje takse za regionalni vodovod iako voda ne stiže do privrednih subjekata.	Lokalne samouprave, Ministarstvo finansija – Poreska uprava
26. Kada je u pitanju taksa za troškove stečajnog postupka razmoriti uvođenje različitih iznosa za takse kada stečaj uvode drugi povjerioci (manji iznos), i kada stečaj uvodi osnivač (veći iznos)	Ministarstvo ekonomije
27. Pažljivo razmotriti politiku PDV-a za osnovne namirnice i turističku privredu	Ministarstvo finansija – Poreska uprava

Britanska ambasada
Podgorica

Ministarstvo finansija

*Empowered lives.
Resilient nations.*

www.bezbrijera.me